

ŠVČ. TREJYBĖ (2). NAUJASIS TESTAMENTAS

Ivadas

Senajame Testamente atsiskleidė bibliniai takai, vedantys į trinitarinį tikėjimą, o Naujajame trys dieviškieji asmenys atskleidžiami aiškiai, perskaitant jau turimus Raštus Kristaus prisikėlimo šviesoje. Apaštalų Darbų knygoje atrandame pirmąjį oficialų prisikėlimo įvykio perteikimą, kuris jau turi trejybinių dimensijų. Savo pamoksle Petras sako: „Jėzų Dievas prikėlė [...] Dievo dešinės išaukštintas, jis gavo iš Tėvo Šventosios Dvasios pažadą ir ją dabar išliejo“ (Apd 2, 32–33). Akivaizdi trijų dieviškųjų Asmenų ištarmė randama ir Evangelijose. Antai, Luko evangelijoje Apreiškimo metu angelas Marijai sako: „Šventoji Dvasia nužengs ant tavęs, ir Aukščiausiojo galybė pridengs tave savo šešėliu; todėl ir tavo kūdikis bus šventas ir vadinamas Dievo Sūnumi“ (Lk 1, 35). (plg. taip pat Kristaus krikštas Jordane Mt 3, 13–17).

Tačiau Trejybės dogmos formulavimui vienas svarbiausių tekstų yra krikšto formulė Mato evangelijoje: „Tad eikite ir padarykite mano mokinius visų tautų žmones, krikštydami juos vardan Tėvo ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios.“ (Mt 28, 19). Tai svarbi triadinė formulė, į gretą rikiuojanti visus tris Dieviškuosius Asmenis. Šios formulės autentiškumas kai kurių egzegetų buvo kritikuojamas, tačiau į kritiką buvo pakankamai atsakyta¹.

Šiame straipsnyje bus siekiama pažvelgti kaip Naujasis Testamentas apreiškia kiekvieną dieviškąjį Asmenį atskirai ir visus tris kartu. Sykiu bus siekiama atsakyti į tokį klausimą: *ar Naujasis Testamentas atskleidžia Trejybės dogmą?*

¹ Plg. COTHENET, E., *Trinité et liturgie*, 1984, p. 59–77.

A. Dievas – Jėzaus Tėvas

Naujajame Testamente Dievui priskirtas vardas „Tėvas“ jungia savin du aspektus: 1) vardas „Tėvas“ siejamas su žydų tikėjimo vieninteliu Dievu ir 2) „Tėvas“ yra Jėzaus „Tėvas“. Pirmasis aspektas nusako krikščioniško tikėjimo tęstinumą Senojo atžvilgiu, o antras – krikščioniško tikėjimo naujumą.

1. Žydų tikėjimo Dievas

Sekant pirmuoju aspektu, vardas „Tėvas“ ėima savin visus Senojo Testamento Viešpačiui Dievui priskiriamus požymius². Jis yra savo tautos kūrėjas ir gelbėtojas, pasaulio kūrėjas, asmeninis Dievas, vienintelis, nemarus, Viešpats, karalius, teisėjas, Tėvas, kuris laimina. Apie tai gausiai liudija Jėzaus skelbimas: „Įsižiūrėkite į padangių sparnuočius: nei jie sėja, nei pjauna, nei į kluonus krauna, o *jūsų dangiškasis Tėvas* juos maitina.“ (Mt 6, 26) Išskirtinai pabrėžiama Tėvo apvaizda ir viršenybė: „Aš šlovinu tave, *Tėve, dangaus ir žemės Viešpatie*, kad paslėpei tai nuo išmintingųjų ir gudriųjų, o apreiškei mažutėliams“ (Lk 10, 21). Katalikų Bažnyčios Katekizmas šitaip reziumuoja ką tik išreikštas mintis:

Tikėjimo kalba, vadindama Dievą „Tėvu“, tai daro ypač dviem atžvilgiais: Dievas yra visa ko pagrindas ir aukščiausias autoritetas, o drauge geras ir rūpestingai mylintis visus savo vaikus. Tėvišką Dievo švelnumą gali reikšti ir motinystės įvaizdis, labiau pabrėžiantis Dievo imanenciją – Jo suartėjimą su savuoju kūrinium. Tad tikėjimo kalba pasinaudoja žmogiška gimdytojų, esančių tam tikra prasme pirmaisiais Dievo atstovais žmogui, patirtimi. Tačiau ši patirtis rodo, kad žmogiškieji tėvai gali klysti ir iškreipti tėvystės ir motinystės atvaizdą. Todėl tenka priminti, kad Dievas pranoksta žmogiškąjį lyčių skirtumą. Jis nėra nei vyras, nei moteris, Jis yra Dievas. Jis iškyla virš žmogiškos tėvystės bei motinystės, nors yra jų pradžia ir pirmavaizdis: niekas nėra toks tėvas, kaip Dievas³.

2. „Tėvas“ yra Jėzaus „Tėvas“

Sekant antruoju aspektu, NT parodo, kad Tėvas yra ne tik Tėvas geranoriškame santykiyje su savo tauta, žmonėmis ir pasauliu, bet pirmiausia ir iš esmės jis yra Tėvas unikaliame santykiyje su savo Sūnumi Jėzumi. Dievas parodo savo tėvystę žmonėms per tėvystę Jėzaus atžvilgiu. Šitaip, kalbant apie Dievo tėvystę, atsiskleidžia išskirtinis krikščioniško tikėjimo aspektas: Tėvas apsireiškia Jėzaus asmenyje, apreiskimas sutelkiamas Jėzaus asmenyje taip, kad kalbėti apie Tėvą – tai kalbėti apie jo Sūnų Jėzų. Todėl vardas „Tėvas“ NT nurodo Tėvo santykį Jėzaus atžvilgiu.

Šioje vietoje dera pažvelgti į Jėzaus žodžius, kurie vardą „Tėvas“ pritaiko Dievui. Mato, Morkaus ir Luko evangelijose į Jėzaus lūpas įdėtos tokios ištarmės: „Mano Tėvas“, „Tėvas“, „Jūsų

² Plg. EMERY, G, *La Trinité, Introduction théologique à la doctrine catholique sur Dieu Trinité*, Paris, Cerf, (coll. Initiations) 2009, p. 37.

³ KATALIKŲ BAŽNYČIOS KATEKIZMAS, nr. 239, Katalikų pasaulio leidiniai, Vilnius, 2012.

Tėvas“. Kaskart kai Jėzus kalba apie Tėvą, Jėzaus Tėvas niekada nėra Tėvas tokiu pačiu būdu, kaip ir mokinių. Dievo tėvystė Jėzaus atžvilgiu yra kito lygmens, aukštesnio, transcendentinio⁴. Ištarmės „Tėvas“ ir „Sūnus“ sujungtos su formule „mano Tėvas“ parodo Jėzaus santykio su Dievu savo Tėvu gelmę ir išskirtinumą (Mt 11, 27; Lk 10, 22; Mk 13, 32). Šis santykis gerai išreikštas Jėzaus maldoje: „Abba!“ (Mk 14, 36).

Unikalus Jėzaus santykis su Tėvu apima du aspektus: viena vertus, Jėzus viską paveda Tėvui: jis yra Tėvo pasiųstas (Mk 9, 37; 12, 6), jis meldžia Tėvą (Mk 14, 36; Mt 11, 25–26; Lk 22, 42; 23, 34 ir 23, 46) ir net teigia, kad tik Tėvas žino paruzijos dieną (Mk 13, 32; Mt 24, 36)⁵, kita vertus, evangelijos parodo jo visišką laisvę ir aukščiausią autoritetą: jis moko kaip turintis galią (Mk 1, 22; Mt 7, 29), jis didesnis už šventyklą (Mt 12, 6 ir 12, 8), jis parodo, jog turi autoritetą, sprenddamas apie Įstatymo prasmę (Mt 5–7), jis atleidžia nuodėmes (Mk 2, 1–12; Lk 7, 47–49), gydo galia, kuri „išeina“ iš jo (Mk 5, 30; Lk 6, 19), jis prašo tikėti jo galia (Mk 9, 23 – 24; Mt 9, 28; Lk 8, 50), aiškina, kad išganymas reikalauja priglusti prie jo asmens (Mk 8, 38; Mt 10, 32–33; Lk 9, 26 ir 12, 8–9), jis vienintelis pažįsta Tėvą ir gali jį apreikšti žmonėms (Mt 11, 27; Lk 10, 22). Šis autoritetas yra sūniško unikalaus santykio su savo Tėvu raiška⁶.

Evangelijoje pagal Joną atrandama dvejopa ištara: „Mano Tėvas ir jūsų Tėvas“ (Jn 20, 17). Dviejų aspektų jungtis „Mano Tėvas – jūsų Tėvas“ gali būti suprasta šitaip: Jėzaus užsimintas žengimas („Aš žengiu pas savo Tėvą ir jūsų Tėvą“) baigsis Šventosios Dvasios atsiuntimu (Jn 20, 22), kuri padarys mokinius Dievo vaikais (plg. Jn 1, 12). Šiuos teiginius teologas Gilles Emery aiškina šitaip:

„Jėzus pateikia save kaip *pirmą* tų, kurie, dėka jo, palaiko naują santykį su Dievu kaip Tėvu. Šis pirmumas parodo, kad Jėzaus sūnystė yra *aukštesnė* už sūnystę tų, kurie eina po jo ir kad jo sūnystė yra *šaltinis* sūnystės tų, kurie ją gauna per jį. Tikintieji pasiekia Tėvą per Jėzų, Tėvo Sūnų⁷.

⁴ Plg. EMERY, G., *op. cit.*, p. 38.

⁵ NT pilnai išsaugomas griežto monoteizmo supratimas. Jėzaus santykis su Dievu ir jo kalbėjimas apie Dievą, taip pat Jėzaus rekomenduojama malda („Tėve mūsų“) liudija, jog jis laikosi monoteistinio protėvių tikėjimo į Dievą. Jo evangelinės ištarmės lydimos Tėvo autoriteto pripažinimo, kuris yra universalus ir absoliutus. (Mt 10, 29; Mk 14, 36–37). Ginčydamasis su priešininkais, jis patvirtina didžiausią Izraelio tikėjimo išpažinimą: „Klausyk, Izraeli, Viešpats, mūsų Dievas, yra vienintelis Viešpats“ (Mk 12, 29). O Apreiškimo Jonui knyga nuo pradžios iki galo liudija vienintelio Dievo didybę, kuris yra Alfa ir Omega. (plg. Apr 1, 7).

⁶ Teologas Nicolasas teigia, kad šią antinomiją tarp Tėvo autoriteto pripažinimo ir paties Jėzaus dieviškos elgsenos teologija stengėsi išspręsti, tvirtindama, kad įsikūnijęs Žodis išliko tai, kas buvo – Dievas lygus Tėvui kaip Dievui, tačiau prisėmęs kūną jis tuo pat metu buvo žemesnis ir klusnus Tėvui. Tačiau Nicolasas, pasiremdamas Tayloru, tvirtina, kad tokią interpretaciją sunku pateisinti. Jėzus visuomet bus veikiau iššūkis, kurį reikia priimti, negu spręstina problema. (plg. Plg. NICOLAS, J, H, *Synthèse dogmatique. De la Trinité à la Trinité*, Fribourg – Paris, 1985, p. 53.; TAYLOR, V, *La personne du Christ dans le Nouveau Testament*, Paris, Cerf, 1969, p. 155–186.)

⁷ Ten pat, p. 39.

Unikalus Jėzaus santykio su savo Tėvu pobūdis Evangelijoje pagal Joną pasireiškia naudojant ištermes „Tėvas“ ir „Sūnus“. Jos nusako išskirtinį Tėvo ir Sūnaus santykio aspektą: *Tėvas yra Tėvas būdamas Tėvas šio Sūnaus, kuris yra Jėzus*.

3. Išskirtinės kilmės aspektas

Žodžiai „Tėvas“ ir „Sūnus“ remiasi šeimyninio žmogaus gyvenimo plačiąja prasme analogija. Ši analogija nusako santykių tvarką ir apima du pagrindinius aspektus: išskirtinė kilmė ir glaudus artimumas. Šie du aspektai, Emery nuomone, padeda patikslinti vardo „Tėvas“ Jėzaus atžvilgiu teologinį turinį⁸. Evangelijoje pagal Joną, išskirtinę kilmę išreiškia „siuntimo“ tema.

Tėvas siunčia savo Sūnų. Šis kilmės santykis, identifikuojantis Jėzų Tėvo atžvilgiu parodo, ką Jėzus *daro* ir kas jis *yra*. Kieno nors pasiūstasis tam, kuris siunčia yra tarsi kitas aš. Pasiūstajam yra suteikiamos galios to, kuris siunčia, jis siuntėją asmeniškai atstovauja. Pasiūstojo veiksmai įpareigoja tą, kuris jį siuntė ir iš kurio jis turi galią. Todėl Jėzus sako: „Aš nužengiau iš dangaus vykdyti ne savo valios, bet valios to, kuris mane siuntė“ (Jn 6, 38), „Kas priima mano pasiuntinį, tas priima mane, o kas mane priima, priima tą, kuris mane yra siuntęs“ (Jn 13, 20). [...] Siuntimo tema leidžia užčiuopti abipusį tikėjimo Jėzumi ir tikėjimo Tėvu įterptumą. Jėzaus kaip siūstojo pripažinimas vidujai susaistytas su jo Tėvo pripažinimu. Bažnyčios misija yra šio siuntimo tęstinumas (plg. Jn 17, 18; Jn 20, 21)⁹.

Siuntimo tema išreikšta ir kitais aspektais, kaip antai „nužengimas“ ir „pakilimas“. „Niekas nėra pakilęs į dangų, kaip tik Žmogaus Sūnus, kuris nužengė iš dangaus“ (Jn 3, 13); „aš nužengiau iš dangaus vykdyti ne savo valios, bet valios to, kuris mane siuntė“ (Jn 6, 38; plg. Jn 6, 33); „aš žengiu pas savo Tėvą ir jūsų Tėvą.“ (Jn 20, 17). Šie teiginiai liudija Jėzaus preegzistenciją ir jo išaukštinimą. Siuntimas išreikštas ir kilmės aspektu: „aš esu iš Dievo atėjęs“ (Jn 16, 27. 28. 30), jis išėjo iš Tėvo ir dabar išeina pas tą, kuris yra jį siuntęs (Jn 16, 5. 10. 17. 28). Teologas Emery kilmės aspektą apibendrina šitaip:

Šitaip Jėzaus siuntimas, išėjimas ir atėjimas parodo visą santykio Tėvas – Sūnus apimtį. Evangelija pagal Joną kviečia tikinčiuosius žvelgti tikėjimo žvilgsniu į Jėzaus kilmę ir buvimą pačiame Tėve. Jėzus buvo pas Tėvą ir atėjo į pasaulį. Siuntimas parodo visą Jėzaus gyvenimo kelio erdvę ir gylį – iš Tėvo į Tėvą. Sūnaus kilmė ir paskirtis – visa tai vientisa. [...] siuntimo tema leidžia nujausti unikalią Jėzaus bendrystę su Tėvu jų buvojimo tapatume¹⁰.

⁸ Ten pat. p. 39.

⁹ Ten pat. p. 40.

¹⁰ Ten pat, p. 40–41.

4. Glaudaus artimumo aspektas

Vardas „Tėvas“ reiškiantis išskirtinę Jėzaus kilmę, nurodo ir jo glaudų intymumą su Tėvu. Šis intymus, kuris yra tikra vienybė, atsiskleidžia daugelyje evangelijų vietų. Atpažįstamos keturios dimensijos:

1) *Abipusis pažinimas ir meilė*. Abipusis pažinimas, siejamas su žodžiais „Tėvas“ ir „Sūnus“ yra gerai išreikštas sinoptinėse evangelijose. „Niekas nepažįsta Sūnaus, tik Tėvas, nei Tėvo niekas nepažįsta, tik Sūnus ir kam Sūnus panorės apreikšti“. (Mt 11, 27; Lk 10, 22). Jėzus apreiskia Tėvą, nes jis yra Sūnus. Šis abipusis pažinimas apibūdina Jėzų Sūnaus būtyje ir šis pažinimas atveriamas tiems, kuriems Sūnus atskleidžia Tėvą. Evangelija pagal Joną apščiai parodo, kad Jėzus yra Tėvo atskleidėjas, nes jis yra Sūnus ir Tėvo siųstasis: „Kaip mane pažįsta Tėvas ir aš pažįstu Tėvą“ (Jn 10, 15); „Kas yra matęs mane, yra matęs Tėvą“ (Jn 14, 9). Šis mokymas suvestas į Jn 1, 18: „Dievo niekas niekada nėra matęs, tik tai viengimis Sūnus – Dievas, Tėvo prieglobstyje esantis, mums jį atskleidė“. Jėzus savo asmenyje yra Tėvas atskleidimas, nes jis yra Sūnus atsiskleidęs į Tėvą. Jis atskleidžia Tėvą ne tik dėka savo vaidmens, bet ir dėl savo būties, kuri apibūdinama per dievišką santykį su Tėvu. Žodis „Sūnus“ atskleidžia būtent tai. Kai tikintieji pažįsta Jėzų kaip Sūnų, jie Dievą jo Tėvą. Matyti Sūnų, tai pažinti asmeninį Tėvo slėpinį.

Abipusis Tėvo ir Sūnaus pažinimas apima ir jų abipusią meilę: „Tėvas myli Sūnų ir visa yra atidavęs į jo rankas“ (Jn 3, 35); „Tėvas myli Sūnų, ir parodo jam visa, ką pats daro“ (Jn 5, 20). Ši meilė yra išreikšta krikšto metu, kur Jėzus yra parodomas kaip Sūnus: „Šitas yra mano mylimasis Sūnus, kuriuo aš gėriuosiu“ (Mt 3, 17); „Šitas yra Dievo Sūnus“ (Jn 1, 34). Gilles Emery Tėvo ir Sūnaus abipusį pažinimą ir meilę apibūdina šitaip:

Kaip ir Tėvo bei Sūnaus abipusis pažinimas, jų abipusė meilė yra atvira žmonėms. Ši meilė yra Jėzaus atskleidžiančio ir gelbstinčio veikimo šaltinis. Pažinimas ir meilė sujungti gelmiškai sudaro bendrystę. Vardas „Tėvas“ reiškia abipusės bendrystės su Sūnumi Jėzumi santykį. Šis bendrystės santykis vienalaikiškai apreiskia Tėvą ir Jėzaus asmenį¹¹.

2) Tėvo ir Sūnaus santykis apibūdinamas ir per jų *veikimo ir galios vienybę*. Jėzus atlieka savo Tėvo darbus (Jn 10, 37): jis prikelia ir atgaivina (Jn 5, 21), duoda amžinąjį gyvenimą (Jn 10, 28), nes jis pats savyje turi gyvybę (Jn 5, 26), jis teisia (Jn 5, 22. 27), perteikia Tėvo mokymą (Jn 7, 16). Jėzaus darbai yra Tėvo darbai. Ši veiksmų vienybė parodo abipusį vidujiškumą tarp Tėvo ir Sūnaus: „Tėvas manyje ir aš jame“ (Jn 10, 38). Jėzaus veikime pats Tėvas atlieka savo darbus (Jn 14, 10).

¹¹ Ten pat, p. 42.

3) Jėzaus darbai, Tėvo pažinimas ir meilė unikaliame abipusiškume atskleidžia *abipusį imanentiškumą tarp Tėvo ir Sūnaus*: „Kas yra matęs mane, yra matęs Tėvą! Tad kaip tu gali sakyti: ‘Parodyk mums Tėvą’? Nejuo tu netiki, kas aš esu Tėve ir Tėvas yra manyje?! Žodžius, kuriuos jums kalbu, ne iš savęs kalbu. Manyje esantis Tėvas daro savuosius darbus. Tikėkite manimi, kad aš esu Tėve ir Tėvas manyje“ (Jn 14, 9–11).

Šis abipusis „aš esu Tėve ir Tėvas manyje“ yra susijęs su Jėzaus kaip Sūnaus ir Dievo kaip Tėvo tapatumu. Šis abipusiškumas atskleidžia galutinę vertę apreiškimui ir išganymui. Tėvo ir Sūnaus imanentiškumas suformuluotas abipusiškumo terminais atskleidžia dieviškąjį apreiškimo ir išganyimo užmojų. Šis „buvimas vienas kitame“ nurodydamas meilės, pažinimo ir galios bendrystę pranoksta paprastą funkcinę vienybę, tai vitališkos ir transcendentinės egzistencijos vienybė, tai būties bendrystė. Jėzus ir Sūnus, taip sakant, yra viena tikrovė jų skirtingame abipusiškame ryšyje¹².

4) Jono mokymas apie Jėzaus veikimą ir tapatumą gali būti reziumuotas šiais žodžiais: „Aš ir Tėvas esame viena“ (Jn 10, 30). Jėzus atlieka tokius darbus, kokius tik vienas Dievas gali padaryti. Jis duoda amžinąjį gyvenimą (Jn 10, 28).

Galios ir veikimo tarp Tėvo ir Sūnaus vienybė parodo, kad Jėzus yra vertas nepajudinamo mokinių tikėjimo. Jis pažadina visišką saugumą. Gelbstinti Jėzaus galia yra ne tik panaši į Tėvo galią, bet tai ir paties Tėvo gelbstinti galia [...] Todėl Tėvo ir Sūnaus veikimo ir galios bendrystė, tikėjimo tvirtumo šaltinis, leidžia atpažinti giliausią abiejų bendrystę – jų būties vienovę. Ši vienovė nėra uždara, ji yra perteikianti ir dalyvauja Bažnyčioje: „Kad jie būtų viena, kaip mes esame viena“ (Jn 17, 22)¹³.

Reziumuojant galima pasakyti, kad Jėzus į savo Tėvą kreipiasi išlaikydamas visus ST Viešpačiui Dievui priskiriamus požymius, tačiau Dievo tėvystė iš esmės atsiskleidžia unikaliame santykiyje su savo Sūnumi Jėzumi. Tėvo tėvystė yra išskirtinė Jėzaus kilmė. Ši tėvystė pasireiškia ir per išskirtinai glaudų artimumą su Sūnumi – per pažinimo, meilės ir galios bendrystę su Sūnumi Jėzumi, abipusiame imanentiškume. Todėl tikroji Dievo tėvystė atsiskleidžia tik Jėzuje. Tėvo tėvystė atsiskleidžia pirmiausia ne per psichologijos ar religinės sociologijos studijas, ji atsiskleidžia klausant ir kontempliuojant Jėzų. Šis mokymas ras didelį atgarsį patristiniame amžiuje, kai Bažnyčia susidurs su heterodoksinėmis doktrinomis, kurioms Jėzus bus žemesnis už Tėvą, nepanašus į Tėvą ar tiesiog kūrinys. Bažnyčia teigs, kad Tėvo ir Sūnaus vienovė nėra tik moralinė, bet pirmiausia kylanti iš būties. Tėvas ir Sūnus yra neatskiriami gelbstinčiame veikime ir būtyje.

¹² Ten pat. p. 43.

¹³ Ten pat. p. 44.

B. Viešpats Jėzus – Sūnus

Kalbant apie Tėvą, buvo kalbama ir apie Sūnų, nes tarp jų egzistuoja tarpusavio sąsaja. Sūnaus atskleidimas ir Tėvo atskleidimas yra vienalaikiški ir abipusiai, jie įima vienas kitą savin. Trinitarinis tikėjimas gimsta tada, kai pripažįstama Jėzaus ir Šventosios Dvasios dievystė jų skirtingame santykiyje su Tėvu.

1. Jėzaus dievystės ištarmės

Naudodamas žodį „Dievas“ (gr. *ho Theos*) NT beveik visuomet juo nurodo Tėvą¹⁴, tačiau yra keletas vietų, kur šis žodis priskiriamas Sūnui: Rm 9, 5, kitos vietos labiau diskutuotinos yra Jn 1, 18; Tit 2, 13; 2 Pt 1, 1; 1 Jn 5, 20. Štai apaštalas Tomas kreipiasi į Jėzų sušukdamas: „Mano Viešpats ir mano Dievas“ (Jn 20, 28)¹⁵. Vardus „Viešpats“ ir „Dievas“ čia jungia Velykų tikėjimo išpažinimas, kaip tvirtina Tomas Akviniėtis: „Apaštalai pilnai pripažino, kad Kristus yra Dievas visame, ką jis jiems parodė kančioje ir prisikėlime¹⁶“; „Per tikėjimą Jėzaus prisikėlimu apaštalai tvirtai įtikėjo, kad jis yra tikras Dievas¹⁷“.

Pirmoji Evangelijos pagal Joną eilutė irgi nepalieka dviprasmybių: „Pradžioje buvo Žodis, Žodis buvo pas Dievą, ir Žodis buvo Dievas“ (Jn 1, 1). Iš to seka, kad Jėzus yra ne tik „dievystė“ ar „dieviškos kilmės“ būtybė, bet jis tiesiog yra Dievas. Ištarmė „Žodis“ prie kurio Jonas prijungia žodį „Dievas“ gali būti laikoma NT mokymo apie Jėzų viršūne. Teologo Emery teigimu, pavadinimas „Žodis“, nušviesdamas Jėzaus dieviškąjį tapatumą parodo Jėzaus atliktą apreiškimo, kūrimo ir išganymo darbą¹⁸. Nepaisant šių ištarmių, Jėzaus vadinimas „Dievu“ NT lieka santūrus. Jo dieviškasis tapatumas reiškiasi kitais būdais.

Įdomu tai, kad pats Jėzus savo dievystę slepia. Štai kada Petras išpažįsta: „Tu esi Mesijas Gyvojo Dievo Sūnus“, Jėzus tai tarsi praleidžia negirdomis ir pradeda kalbėti apie tai, kad žmogaus

¹⁴ Apie Jėzui taikomą vardą „Dievas“ žr. BROWN, E, *Jésus dans les quatre évangiles*, Paris, 1996, p. 237–273; HARRIS, M.J, *Jesus as God: The New Testament Use of Theos un Reference to Jesus*, Grand Rapids, 1992.

¹⁵ Ištarmė „Viešpats“ (gr. *Kurios*) yra itin svarbi. Oskaras Culmanas teigia: „Jei norime suprasti kristologinės minties vystymosi genezę, reikia pradėti nuo titulo *Kurios* kaip centro, nuo kurio galima aptarti kitus Jėzaus vaidmenis kristologijos visumoje“. Trys svarbios šio titulo ištarmės randamos Pauliaus laiškuose: Fil 2, 11; Rom 10, 9; 1 Kor 12, 3. Cullmanas parodo, kad šie titulai priklauso pačiai pirmajai krikščionių bendruomenei Jeruzalėje. Pagrindinė priežastis tokia: šis titulas randamas aramėjiška forma liturginėje formulėje, kuri yra labai sena, nes Paulius ją panaudoja jos neišversdamas (1 Kor 16, 22). (Žr. CULLMANN, O, *Christologie du Nouveau Testament*, Neuchâtel, Delachaux et Niestle, 1966, p. 204.)

¹⁶ TOMAS AKVINIETIS, *Evangelijos pagal Joną komentaras*, 2, 22 (nr. 414).

¹⁷ Ten pat. 16, 25 (nr. 2151).

¹⁸ Plg. EMERY, G, op. cit, p. 46. Tačiau Evangelijos pagal Joną Prologas nepasako, kaip skirti Tėvą ir Sūnų vieno Biblijos Dievo viduje ir kaip sąveikauja Kristuje preegzistencija ir jo žmogiškosios egzistencijos pradžia.

Sūnui reikės daug kentėti. Tais atvejais kai kiti Jį pavadina Dievo Sūnumi, jis iš karto pradeda kalbėti apie Žmogaus sūnų. Jėzaus dievystė Naujajame Testamente atsiskleidžia pamažu ir palaipsniui. Todėl ir Jėzus nenori pirma laiko atidengti visas kortas. Jis veda į Velykas, kurioje pilnatviškai sužibės Jo dievystė. Tačiau Jis perėmė Išėjimo knygos Dievo ištarmę AŠ ESU!: „Iš tiesų, iš tiesų sakau jums: pirmiau, negu gimė Abraomas, Aš Esu!“ (Jn 8, 58).

2. Jėzaus dieviškojo tapatumo raiškos būdai

1) *Jėzus atlieka Dievo darbus*. Jis atleidžia nuodėmes (Mk 2, 7; Lk 7, 48), prikelia mirusius (Mk 5, 35–43; Jn 11), išgelbsti, jis ateis atlikti paskutinį teismą (Mt 25, 31 – 46), jis išgydo ir jau dabar teisia (Jn 5). Jėzus atlieka darbus, kuriuos gali padaryti tik Dievas, todėl šie veiksmai verčia mąstyti ir, Šv. Dvasiai vedant, pripažinti jo dievystę. Jėzaus dievystė, Gilles Emery teigimu, yra tikėjimo objektas. Ji nėra *įrodoma* žmogaus protu, ji yra *paliudyta* žodžių ir ženklų, kurie gali būti įprasminti tik tikėjime. Įkvėpti Šv. Dvasios apaštalai į tai pažvelgė giliau ir parodė, Kristaus, per kurį sukurtas pasaulis ir yra vedamas į savo tikslą, preegzistenciją (Jn 1, 3; 1 Kor 8, 6; Ef 1, 22; Kol 1, 15–20; Apd 22, 13)¹⁹.

2) *Jėzus yra Tėvo pasiųstasis*. Pasiuntimas įgauna ypatingą atspalvį, kai yra susietas su *atėjimo* tema: „Aš atėjau įžiebtį žemėje ugnies.“ (Lk 12, 49). Jėzaus pasakytos ištarmės „aš atėjau“ gali būti laikomos kaip jo preegzistencijos išraiška²⁰.

3) *Jėzus pristato save kaip „Žmogaus Sūnų“*. Remiantis Dan 7, 9–14, ištara „Žmogaus Sūnus“ reiškia, kad galutinis Dievo karalystės įsteigimas išsipildo Jėzuje ir kad Jėzus neša savyje dangišką ir transcendentinį orumą. Šiuo titulu nurodoma mesijinė Jėzaus galia, perėjimas per silpnumą ir mirtį ir jo galutinio atėjimo pasirodymo šlovė²¹. Šis titulas parodo ir Jėzaus turėtą savo asmens ir misijos suvokimą. Jis parodo Jėzaus autoritetą ir sykiu jo vargus iki kančios pažeminimo.

4) *Jėzus yra Dievo Sūnus*. Titulas „Dievo Sūnus“ reiškia Jėzaus vienybę su savo Tėvu, pilnai pasirodžiusią per prisikėlimą. Tačiau šis titulas nesiriboja tik prisikėlimo ir šlovingojo išaukštinimo įvykiu, ji dar nurodo ir gilų, pirmąpradį Jėzaus tapatumą, atskleidžiantį jo apreiškimo ir išganymo

¹⁹ Plg. ten pat. p. 47. Kad dieviškosios prerogatyvos Kristui visuomet priklausė itin stipriai liudija du Pauliaus tekstai: Fil 2, 6–11 ir Kol 1, 15–20. Šie tekstai puikiai siejasi su Evangelija pagal Joną: „Pirmiau negu gimė Abraomas, aš Esu!“ (Jn 8, 58).

²⁰ Plg. GATHERCOLE, S. J. *The Preexistent Son: Recovering the Christologies of Matthew, Mark, and Luke*, Grand Rapids et Cambridge, 2006. cit. EMERY, G, *op. cit.*, p. 47.

²¹ Plg. SCHLOSSER, J, *Jésus de Nazareth*, Paris, 1999, p. 241–258; PERROT, CH, *Jésus et l'histoire*, Paris, 1995, p. 207–232.

darbą. Titulas „Dievo Sūnus“ turi būti susietas su vardas „Tėvas“, „Sūnus“ ir su paties Jėzaus veikimu, mokymu bei malda (Mk 14, 36: *Abba!*).

5) *Jėzus yra kulto objektas*. Jėzui priskiriamas kultas, kurį krikščionys teikia Tėvui. Graži doksologija randama Apr 5, 13: „Sėdinčiam soste ir Avinėliui tebūnie gyrius ir pagarba, ir šlovė, ir valdžia per amžių amžius!“ Šlovė yra teikiama Tėvui per Sūnų: „Vienam išmintingajam Dievui per Jėzų Kristų šlovė amžių amžiais! Amen.“ (Rom 16, 27). Kai kurios doksologijos yra kreipiamos tiesiai į Kristų: „Todėl aukokite malone ir mūsų Viešpaties ir Gelbėtojo Jėzaus Kristaus pažinimu. Jam šlovė dabar ir iki amžinybės dienos! Amen.“ (2 Pt 3, 18; žr. taip pat Rom 9, 5; 2 Tim 4, 18; Apr 1, 6).

Kulto lygmenyje naudojamas ypač vardas „Viešpats“ (gr. *Kurios*), kurį krikščionys priskiria Kristui: „kad Jėzaus vardui prikauptų kiekvienas kelis danguje, žemėje ir po žeme ir kiekvienos lūpos Dievo Tėvo šlovei išpažintų: „Jėzus Kristus yra *Viešpats*“ (Fil 2, 10–11). Šis vardas išreiškia transcendentinę šlovę, prisikėlusio Jėzaus kilnumą ir galią (Apd 2, 36; Jn 20, 28; Rom 10, 9).

Jėzaus Kristaus dievystės ištarmės NT yra labai svarbios, tačiau, kaip minėta, didžioji dauguma žodžių „Dievas“ (gr. *ho Theos*) vartojimo atvejų kreipiasi į Dievą Tėvą. Taip ir šiandien Bažnyčios liturgija savo maldose kreipiasi į Dievą Tėvą. Šis terminas vėliau krikščionims iškels klausimus: Kas yra Dievas? Ką reiškia žodis „Dievas“? Kaip mąstyti Dievo vienovę, jei Jėzus irgi yra Dievas ir kokius žodžius vartoti? Tai užduotis, kurią Naujasis Testamentas perduos sekančioms kartoms.

C. Šventoji Dvasia

Šventosios Dvasios pasireiškimas yra Tėvo ir Sūnaus apsireiškimo šerdis. Ji yra Tėvo ir Sūnaus bendrystė. Pristatant ją, reikia atskirai pažvelgti į sinoptines evangelijas, Apaštalų darbus, Pauliaus laiškus ir Jono Evangeliją.

1. Sinoptinės evangelijos

Sinoptinėse evangelijose **1)** Dvasia pasireiškia ypač Jėzaus krikšto metu: „Vos tik išbridę iš vandens, Jėzus pamatė prasiveriantį dangų ir Dvasią, tarsi balandį, nusileidžiančią ant jo.“ (Mk 1, 10; plg. Mt 3, 16; Lk 3, 22). **2)** Tačiau, Šventosios Dvasios buvimas Jėzuje, pasirodęs tik krikšto metu, atrandamas pačiose Jėzaus žemiškojo pradėjimo užuomazgose. Luko evangelijos pradžioje angelas Gabriėlius apreiškimo Marijai metu, pasako: „Šventoji Dvasia nužengs ant tavęs, ir Aukščiausiojo galybė pridengs tave savo šešėliu; todėl ir tavo kūdikis bus šventas ir vadinamas Dievo Sūnumi“ (Lk 1, 35). **3)** Vėliau, Jėzus veikia Šventojoje Dvasioje, ji jį lydi ir veda: „Kupinas

Šventosios Dvasios Jėzus grįžo nuo Jordano, ir Dvasia jį vedžiojo po dykumą..“ (Lk 4, 1; plg. Lk 4, 18; Mt 4, 1). 4) Mato evangelijos pabaigoje atrandama jau trejybė formulė: „Man duota visa valdžia danguje ir žemėje. Tad eikite ir padarykite mano mokinius visų tautų žmones, krikštydami juos vardan Tėvo ir Sūnaus, ir Šventosios Dvasios.“ (Mt 28, 18–19). Ši trumpa sinoptinių evangelijų apžvalga sunkiai leidžia išvelgti Šventosios Dvasios asmeniškumą. Galbūt dėlto, kad sinoptikai dar yra labai priklausomi nuo Senojo Testamento ir Judajizmo pneumatologinės sampratos.

2. Apaštalų Darbai

Apaštalų Darbuose (Apd) Šventoji Dvasia yra pirmiausia dinamiškas liudijimo principas. Jos vaidmuo – liudijant sudabartinti ir skleisti išganymą, įgytą per Kristų ir Kristuje. Išganymas Apd visada priskiriamas Kristui: „Ir kiekvienas, kuris šauksis Viešpaties vardo, bus išgelbėtas“ (Apd 2, 21). Šventoji Dvasia ragina mokinius skelbti šį išganymą. Šv. Dvasia ir jos suteikimas mokiniams nėra Kristaus pakaitalas ar substitucija, bet Kristaus pranašiškos misijos perteikimas. Sekant Haya Pratsu, galima teigti, kad Kristus perteikia savo apaštalams Šv. Dvasios, kurią jis gavo Jordane, veikimą²². Tačiau Apd knyga peržengia Senąjį Testamentą, kuriame pats Dievas teikia savo Dvelksmą. Apd yra bent keli momentai, kur Šv. Dvasia veikia pati: „Kartą, kai jie laikė pamaldas Viešpaties garbei ir pasninkavo, Šventoji Dvasia pasakė: 'Išskirkite man Barnabą ir Saulių darbui, kuriam aš juos pašaukiau'“ (Apd 13, 2). Kitoje vietoje teigiama: „Šventajai Dvasiai ir mums *pasirodė teisinga* neužkrauti jums daugiau naštų, išskyrus tai, kas būtina.“ (Apd 15, 28). Tačiau Yvas Congaras, garsus praėjusio amžiaus prancūzų teologas, teigia, kad Apd dogmatiškai dar neleidžia suprasti Šv. Dvasios Asmens taip, kaip jį tvirtins II Konstantinopolio susirinkimas (381)²³, tačiau Hayas Pratsas pažymi, kad Apd ženkliai žengia pirmyn suasmeninant Šv. Dvasią. Svarbios ir apibrėžtos intervencijos išganymo istorijoje leidžia teigti, kad Šv. Dvasia yra Dieviško pobūdžio subjektas ir tam tikra prasme skirtingas nuo Jahvės²⁴.

3. Pauliaus laišakai

Šv. Pauliaus laiškuose matoma, kad Šventoji Dvasia nėra paprasta jėga, tai pats Dievas – suteiktas, esantis ir veikiantis kituose. Nemažai apaštalo minčių verčia Šventąją Dvasią laikyti atskiru asmeniu: „Dvasia visa *ištiria*, net *Dievo gelmes*. Kuris žmogus žino kas yra žmoguje, jei ne paties žmogaus dvasia? Taip ir to, kas yra Dieve nežino niekas, tik Dievo Dvasia.“ (1 Kor 2, 10–12), ji atsiųsta į tikinčiųjų širdis: „Dievas atsiuntė į mūsų širdis savo Sūnaus Dvasią, kuri šaukia: „Aba,

²² Plg. HAYA-PRATS, G, *L'Esprit force de l'Eglise. Sa nature et son activité d'après les Actes des Apôtres*, (Lectio divina 81), Paris, Cerf, 1975. p. 52.

²³ Plg. CONGAR, Y, *Je crois en l'Esprit Saint*, Paris, Cerf, 1995, p. 74.

²⁴ Plg. HAYA-PRATS, G, *op. cit.*, p. 82–90.

Tėve“ (Gal 4, 6). Šventoji Dvasia kuria bendrystę: „Viešpaties Jėzaus Kristaus malonė, Dievo meilė ir Šventosios Dvasios bendrystė tebūna su jumis visais“ (Gal 13, 13). Ji liudija: „Ir pati Dvasia liudija mūsų dvasiai, kad esame Dievo vaikai“ (Rom 8, 16). Kartu su Warnachu galima teigti, kad šitaip veikiantis subjektas turi būti autonomiškas ir laisvas asmuo²⁵. Jo autonomiškumas ypač pasireiškia 1 Kor 12, 11: „Ir visa tai veikia ta pati Dvasia, kuri dalija kiekvienam atskirai, *kaip jai patinka*“. Paulius net tapatina *Kyrios* su Dvasia: „Viešpats yra Dvasia“ (2 Kor 3, 17). Pagaliau, Pauliaus išstarmėse egzistuoja trijadinės formulės, kurios *Pneumą* rikiuoja į vieną gretą su Dievu (ho Theos = Tėvu) ir Kristumi: „Esama skirtingų malonės dovanų, tačiau ta pati Dvasia. Esama skirtingų tarnysčių, tačiau tas pats Viešpats. Ir esama skirtingų darbų, tačiau tas pats Dievas (ho Theos = Tėvas), kuris visa veikia visame kame“ (1 Kor 12, 4–6). Ir kitoje jau cituotoje vietoje: „Viešpaties Jėzaus Kristaus malonė, Dievo meilė ir Šventosios Dvasios bendrystė tebūna su jumis visais“ (2 Kor 13, 13). Vis dėlto, Yvas Congaras teigia, kad dogmatiniame lygmenyje asmenų trejybės kūmą vienoje substancijoje iš Pauliaus laiškų tvirtinti sunku²⁶.

4. Evangelija pagal Joną

Evangelijoje pagal Joną Jėzus pasirodo kaip tas, kuris duoda Dvasią ir skelbia Parakleto atėjimą. Pirmiausia Dvasią jis turi: „ką yra Dievas atsiuntęs, tas kalba Dievo žodžius. Dievas teikia jam Dvasią be saiko“ (Jn 3, 34). Toliau, sekant Congaro analize, šioje Evangelijoje duoda Dvasią keturiais būdais. **1)** Mirties akimirka „paragavęs to vyno, Jėzus tarė: „Atlikta“. Ir nuleidęs galvą, atidavė dvasią“ (Jn 19, 30). Šioje vietoje, be abejo, nekalbama apie Šv. Dvasią. Tačiau simbolių lygmenyje, ši išstarmė artimai jungia Dvasios dovaną ir paaukotą Jėzų²⁷. **2)** Congaras pateikia antrą pavyzdį iš Jn 19, 34: „Vienas kareivis ietimi perdūrė jam šoną, ir tuojau ištekėjo kraujo ir vandens“. Pasak jo, kai kurie egzegetai „vandens“ vaizdinyje mato Dvasios simbolį, tačiau pats teologas šį tvirtinimą paneigia ir veikiau pritaria Bažnyčios Tėvų teiginiui, sakančiam, kad vanduo simbolizuoja krikštą ir Eucharistiją²⁸. **3)** Jėzus pažada atsiųsti Parakletą ir **4)** Velykinė Dvasios dovana Dvylikai: „Kaip mane siuntė Tėvas, taip ir aš jus siunčiu. Tai pasakęs, jis kvėpė į juos ir tarė: Imkite Šventąją Dvasią.“ (Jn 20, 21-23). Jėzus šioje vietoje perteikia Šventąją Dvasią, bet tai ne Parakletas²⁹.

²⁵ Plg. WARNACH, V, *Das Wirken des Hl. Geistes in den Glaubigen nach Paulus*, in Pro veritate. p. 187, Cit. CONGAR, Y, *op. cit.* p. 67.

²⁶ Plg. CONGAR, Y, *op. cit.* p. 67.

²⁷ Plg. ten pat. p. 79.

²⁸ Plg. ten pat. p. 80.

²⁹ Plg. ten pat. p. 81.

Toliau Jėzus pažada atsiųsti Parakletą. *Tėvo atžvilgiu*: Tėvas Parakletą duos (Jn 14, 16). Jis Jį atsiųs (Jn 14, 26). Parakletas kils iš Tėvo (Jn 15, 26). Tiesios Dvasia ims iš to, kas yra Kristaus, bet tai yra ir Tėvo (Jn 16, 14–15). *Sūnaus atžvilgiu*, Dvasia yra kitas Parakletas (Jn 14, 16). Jis bus duotas Jėzui prašant (Jn 14, 16). Jis bus atsiųstas Jėzaus vardu (Jn 14, 26). Jis mokys mokinius (Jn 14, 26). Ji liudys apie Jėzų (Jn 15, 26). Jis pašlovins Jėzų (Jn 16, 14). Jis atskleis tai, ką girdėjo iš Jėzaus (Jn 16, 13). Jėzus jį atsiųs (Jn 16, 7).

Žvelgiant į Parakleto *prigimtį* Evangelijoje pagal Joną iškyla tokios jo savybės: Jis yra pas mokinius ir mokiniuose (Jn 14, 17), jis ateina (Jn 16, 7), jis ima tai, kas yra Jėzaus (Jn 16, 14), kyla iš Tėvo (Jn 15, 26), girdi (klauso) (Jn 16, 13), moko (Jn 14, 26), primena (Jn 14, 26), kalba, skelbia, praneša (Jn 16, 13), pašlovina Jėzų (Jn 16, 14), veda į tiesos pilnatvę (Jn 16, 13), liudija (Jn 15, 26), įtikina pasaulį dėl nuodėmės (Jn 16, 8).

Evangelijoje pagal Joną Dvasia yra veiksmų subjektas, ji yra „kitas Parakletas“ (Jn 14, 16) ir tai jai suteikia asmenines savybes. Tačiau Yvas Congaras ir čia teigia, kad tiesiogiai iš Jono raštų negalima išgauti trejybės dogmatikos tikslumo. Yra pasakyta, kad Parakletas bus atsiųstas *nuo* Tėvo (*para tou Patros*) (Jn 15, 26), „jis ims iš to, kas yra mano“ (*ek tou emou lepsetai*), nes „visa, ką Tėvas turi yra ir mano“ (Jn 16, 14), tačiau, sekdamas Porschu, Congaras tvirtina, kad kalba eina daugiau apie *tiesos perteikimą*, o ne apie prieš išganymo ekonomiką esančią amžinąją egzistenciją³⁰.

Šventosios Dvasios pasireiškimą NT galima reziumuoti taip: Sinoptinėse evangelijose Dvasia nusileidžia ant Jėzaus, ji jį vedžioja, jis yra kupinas jos, tačiau Šv. Dvasia dar sunkiai apibrėžiama kaip atskiras subjektas. Apaštalų Darbų knyga žengia žingsnį į priekį. Ištarmės: Šventoji Dvasia „pasako“, jai „pasirodo teisinga“, leidžia labiau manyti, kad ji yra dieviško pobūdžio subjektas. Pauliaus laiškuose Dvasia irgi matoma ne kaip paprasta jėga, bet kaip pats Dievas, nes ji „ištiria Dievo gelmes“, ji „dalija kiekvienam, kaip jai patinka“. Asmenų trejybės vienoje substancijoje Pauliaus raštuose tvirtinti sunku, bet Šv. Dvasios autonomiškumas pasimato aiškiai. Evangelija pagal Joną Šventąją Dvasią pateikia Jėzaus atžvilgiu, – Jėzaus, kurio darbą ji suvidujina mokinių širdyse. Šioje Evangelijoje Jėzus Dvasią ypač *duoda*. Šv. Dvasios vaidmuo yra nuolatinis Jėzaus misijos sudabartinimas. Ji ypač *perteikia tiesą*. Ir tai darydama, ji aiškiai skiriama nuo Tėvo ir Sūnaus. Ji yra „kitas Parakletas“. Šventosios Dvasios, atsiųstos Tėvo ir Sūnaus, kilmė sudaro jos veikimo pamatą. Iš jos darbų ir ypač iš jos santykio su Tėvu ir Sūnumi pasimato jos asmeninis pobūdis ir atveria galimybę suvokti jos asmeninį dieviškumą, tačiau dar nepasimato jos amžinosios egzistencijos galimybė. Tad NT raštai aiškiai nepasako, kad Šventoji Dvasia yra Dievas, tačiau

³⁰ Plg. ten pat. p. 85.

parodo, kad, būdama santykiyje su Tėvu ir Sūnumi, ji *atlieka šių dieviškų asmenų darbą*. Šie Raštai taip pat nepasako, kad ji yra asmuo, tačiau jis parodo, kad ji *veikia kaip asmuo*. Šitai teigia ir šv. Tomas Akviniėtis: „Raštas mums kalba apie Šventąją Dvasią kaip apie dieviškąjį asmenį, kuris subsistuoja³¹“.

D. Vienas Dievas – Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia

Naujojo Testamento apžvalga parodė, kad trejybinis tikėjimas kyla ne iš mąstymo apie vienį ir daugį ar iš spekuliacijų apie trijadinę dalyko struktūrą, o iš Jėzaus, Dievo Sūnaus, Tėvo Žodžio dievystės išpažinimo ir iš egalistinio Šventosios Dvasios dieviškumo išpažinimo. Prieš tapdama doktrininės refleksijos objektu, Trejybė žadino tikinčiųjų tikėjimą, dėkojimą ir šlovinimą. Pagal Richardą Bauckhamą, Naujasis Testamentas verčia pripažinti Jėzaus ir Šventosios Dvasios inkliuziją vienintelio Dievo tapatumė³². Gilles Emery teigimu, kalbėti apie tokią „inkliuziją“ – tai tvirtinti, kad Jėzus ir Šventoji Dvasia nėra pridėti prie Dievo „iš išorės“, bet kad *Dievas yra Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia*. Tikėjimas Tėvu, Sūnumi ir Šventąja Dvasia yra tikėjimas vieninteliu Dievu. O kalbėti apie „tapatumą“ – tai teigti, kad Jėzus ir Šventoji Dvasia nėra tik dieviškojo veikimo funkcijos ar modalumai, jų buvimas siejasi su pačia Dievo tikrove³³.

Šis trinitaris tikėjimas buvo ruošiamas įvairiais būdais jau Senajame Testamente. Pirmasis Testamentas pateikė galimybių išreikšti tikėjimą Trejybe. Tos galimybės – tai dieviškojo veikimo pradai: išmintis, Žodis, Dvasia, bet ir dieviškos veiklos tarpininkai – angelai. Tačiau iš esmės, trejybinės Dievo tikrovės apreiškimą ruošė kitas faktorius: Senajame Testamente atrandamas Dievo kaip transcendentinio Slėpinio atskleidimas³⁴. Izraeliui Dievas pasirodė kaip transcendentinis slėpinys, kurio asmeniškumas žmogaus protui buvo neužčiuopiamas. Tačiau Dievas yra Gyvasis, veikiantis istorijoje. Mozei jis apsiereiškė „Aš esu kuris esu“ (Iš 3, 14). Dievas parodė „kas jis yra“ per savo gaivinantį veikimą istorijoje. NT parodo, kad vienintelis Dievas galutinai apreiškė „kas jis yra“ atsiųsdamas savo Sūnų ir duodamas Šventosios Dvasios dovaną. Dievas yra Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia – vienas Dievas, kūrėjas ir išganytojas.

Apreiškimo Mozei įvykyje reikšminga patristinės egzegezės srovė išvėlgė Sūnaus pasireiškimą, – Sūnaus, kuris Evangelijoje pagal Joną pasakė apie save „Aš esu“³⁵. Naujojoje

³¹ TOMAS AKVINIETIS, *Suma prieš pagonis*, IV knyga, 18 skyr, nr. 3553.

³² Plg. BAUCKHAM, R, *God Crucified: Monotheism and Christology in the New Testament*, Carlisle, 1998. Cituoja EMERY, G, *op. cit*, p. 57.

³³ Plg. EMERY, G, *op. cit*, p. 57.

³⁴ Plg. ten pat. p. 57.

³⁵ Plg. BAZILIJUS CEZARIETIS, *Prieš Eunomą*, II, 18, (Source chrétienne, 305), p. 71–75 ir JUSTINAS, *I Apologija I*, 63 (Source chrétienne 507), p. 297–299.

Sandoroje Trejybės apreiškimas pirmiausia kreipėsi į tikinčius žydus, formuotus Senojo Testamento. Tad, viena vertus, Jėzaus tapatumas reikėsi remiantis Senojo Testamento tikėjimu, t.y, žvelgiant į Izraelio tikėjimo Dievą: „Dievas atsiuntė savo Sūnų“ (Gal 4, 4), „Mes turime tik vieną Dievą – Tėvą, iš kurio yra visa ir jam esame mes, ir vieną Viešpatį – Jėzų Kristų, per kurį yra visa ir mes esame per jį“ (1 Kor 8, 6), ir, kita vertus, šie žodžiai atskleidžia gilią naujovę. Teologas Jonas Hervėjus Nicolasas teigia, jog nauja yra tai, kad Dievas ne tik *turi* Sūnų ir išlieja savo Šventąją Dvasią, bet Dievas *yra* Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia³⁶.

Pirmieji krikščionys, išpažindami Tėvą, Sūnų ir Šventąją Dvasią nematė, kaip šie trys asmenys gali prieštarauti bibliniam monoteizmui. Išpažindami visus tris asmenis, jie išpažino ir Dievo vienatimumą. Jėzaus ir Šventosios Dvasios inkliuzija vienintelio Dievo tapatume kaip tik ir parodo tokį tikėjimą, tačiau sykiu jie buvo verčiami apmąstyti žodį „Dievas“. Juk visiškai sugretinus vardus „Dievas“ ir „Tėvas“, galima suprasti, kad vienintelis Dievas yra Jėzaus Tėvas, o Sūnus ir Šventoji Dvasia tarsi prisideda „šalia“ arba „apačioje“ šio vienintelio Dievo, todėl tiek Sūnus, tiek Šventoji Dvasia negali būti išpažinti kaip tikras Dievas. Bet jei šie nėra tikras Dievas, tai kokią viltį gali turėti krikščionys, kurie teigia, jog yra išgelbėti per Jėzų Kristų ir Šventąją Dvasią?

Išvada

Formulės, kuriomis Bažnyčia pamažu išreiškė ir apibrėžė savo tikėjimą Trejybe nėra apreiškta Naujajame Testamente, jame nėra ir žodžio „Trejybė“. Naujajame Testamente atskleidžiami aiškiai, bet fragmentiškai Trys Asmenys – Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia, jie skiriasi vienas nuo kito ir kiekvienas jų yra Dievas. Vis tik šis atskleidimas aiškiai nepasako, kaip šie Asmenys yra vienas ir kartu triasmenis Dievas. Sūnaus dievystė patvirtinama, bet lieka neapibrėžta Dievo Tėvo atžvilgiu. Lieka apibrėžti ypač Šventosios Dvasios dievystę ir tai, kaip ji kyla iš Dievo ir kuo ji skiriasi nuo dieviškojo Žodžio (Logo) kilsmo, kaip ji yra vienos prigimties su Tėvu ir Sūnumi. Naujasis Testamentas niekada nevadina Šventosios Dvasios „Dievu“, ji nepavadinta ir „asmeniu“. Pagaliau, Naujasis Testamentas domisi ne tiek Šventosios Dvasios prigimtimi, kiek tuo, ką ji daro, apie jos veiklos santykius su Tėvu ir Sūnumi bei su tikinčiais. Nepaisant šių neaiškumų, Nicolasas teigia, kad „Trejybės dogma“ yra jau apreiškta tikrovės išskleidimas. Todėl Trejybės dogmą reikia laikyti apreiškta ta prasme, kad visi ją sudarantys elementai yra apreiškta dėmenys³⁷.

Tekstą peržiūrėjo kun. doc. dr. Rimas Skinkaitis

³⁶ Plg. NICOLAS, J. H., *Synthèse dogmatique. De la Trinité à la Trinité*, Fribourg – Paris, 1985, p. 57–59.

³⁷ Plg. ten pat. p. 63.

Naudota literatūra

- BAUCKHAM, R, *God Crucified: Monotheism and Christology in the New Testament*, Carlisle, 1998.
- BAZILIJUS CEZARIETIS, *Prieš Eunomą*, II, 18, (Source chretienne, 305).
- BLOCHER, H., art. *Trinité*, dans *Le grand dictionnaire de la Bible*, Paris, Excelsis, 2004, pp. 1680–1685.
- CONGAR, Y, *Je crois en l'Esprit Saint*, Paris, Cerf, 1995.
- COTHENET, E., *Trinité et liturgie*, 1984, p. 59–77.
- CULLMANN, O, *Christologie du Nouveau Testament*, Neuchâtel, Delachaux et Niestle, 1966
- EMERY, G, *La Trinité, Introduction théologique à la doctrine catholique sur Dieu Trinité*, Paris, Cerf, (coll. *Initiations*) 2009.
- JUSTINAS, *I Apologija* I, 63 (Source chretienne 507).
- GALOT, J, *Notre Père qui est Amour*, Saint-Maur, 1999.
- HAYA-PRATS, G, *L'Esprit force de l'Église. Sa nature et son activité d'après les Actes des Apôtres*, (*Lectio divina* 81), Paris, Cerf, 1975.
- KATALIKŲ BAŽNYČIOS KATEKIZMAS, Katalikų pasaulio leidiniai, Vilnius, 2012.
- NICOLAS, J, H, *Synthèse dogmatique. De la Trinité à la Trinité*, Fribourg – Paris, 1985.
- VORGRIMLER, H., *Naujasis teologijos žodynas*, Kaunas, Katalikų interneto tarnyba, 2003.
- WOLINSKI J., art. *Trinité*, dans *Dictionnaire critique de la Bible*, Paris, Quadrige/Puf, 1998, p. 1179–1186.
- TOMAS AKVINIETIS, *Evangelijos pagal Joną komentaras*, 2, 22 (nr. 414) ir 16, 25 (nr. 2151).
- TOMAS AKVINIETIS, *Suma prieš pagonis*, IV knyga, 18 skyr, nr. 3553.